

ART NOUVEAU AKIMINA 21.YÜZYIL PERSPEKTİFİNDEN BİR BAKIŞ

Abdullah AYAYDIN¹

ÖZET

Çağdaş sanat akımları 21. yüzyıl sanatı için önemli bir temel oluşturmuştur. Bu akımlar, ortaya çıkışlarından sonra hem oluşum süreci esnasında hem de oluşumunu tamamladıktan sonra sanat dünyasını etkilemiştir. Birçok akım etkilerini günümüzde hissettirmektedir. Ortaya çıktığı dönemin sanat dünyasını, sonrasında oluşan modern sanat mecrasını ve günümüzü etkileyen önemli sanat akımlarından biri de Art Nouveau akımıdır. Her akımın kendine göre özgün olan bir yapısı olduğu herkesçe bilinmekle birlikte akımların birbirine birçok benzerlik taşıdığı da aşîkârdır. Ancak Art Nouveau akımı için bu benzerliklerin ya da önceki akımları taklit etmenin oldukça sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu akım ortaya çıktığı döneme yeni bir anlayış getirmekle kalmamış ve sonraki dönemlerde de kendinden her zaman söz ettirebilecek bir felsefe, teknik ve kavram bütünlüğü ortaya koymuştur. Bu çalışmanın amacı 21. yüzyıl perspektifinden Art Nouveau akımının; oluşum sürecini gözden geçirmek, ülkelere göre çeşitlilik göstermesinin nedenlerini aramak, sanat dünyasına katkılarını, getirdiği görsel farklılıkları ile diğer akımlarla ve disiplinlerle etkileşimini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Art Nouveau, 21. Yüzyıl.

Ayayadin, Abdullah. "Art Nouveau Akımına 21. Yüzyıl Perspektifinden Bir Bakış". *ulakbilge* 3.6 (2015): 59-73.

Ayayadin, A. (2015). Art Nouveau Akımına 21. Yüzyıl Perspektifinden Bir Bakış. *ulakbilge*, 3 (6), s.59-73.

¹ Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, ayayadin2011(at)hotmail.com

A GLANCE AT ART NOUVEAU MOVEMENT IN THE 21ST CENTURY PERSPECTIVE

ABSTRACT

The modern art movements' created a basis for 21th century art. These art movements affected the world of art both during and after their emergence. Most of the affects can also be seen in our present days. Art nouveau is one of the important art movements that affected the art world of the movement's emergence period, modern art geography and the present. It is known by everyone that every movement has destructive structure and, also it is obvious that all art movements have some similarities. On the contrary it can be said that for Art Nouveau it is very limited to imitate other art movements and these similarities. This movement not only brought a new kind of sense of art to its emergence period, but also created a integrity, philosophies and technique that would make its mark / become popular. Aim of this research is to review Art Nouveau's emergence period, to find the reason behind why it differs from country to country, and to discuss Art Nouveau's contributions to world of art, its visual differences and the interactions with other art movements and disciplines.

Keywords: Modern Art, Art Nouveau, 21. Century.

Giriş

Çağdaş sanat akımları, ortaya çıkışlarından sonra hem oluşum süreci esnasında hem de oluşumunu tamamladıktan sonra sanat dünyasını etkilemiştir. Söz konusu akımlar farklı kültürlerde farklı tepkilere maruz kalmakla birlikte değişen dünya ile birlikte zamana bağlı olarak da farklı algılanmalara tanık olmuştur. Örneğin bir akım ortaya çıkış esnasında olumsuz tepkilerle karşılaşırken bir sonraki yüz yılda baş tacı edilebilmiştir. Ya da bir akım şimdiye kadar olumlu tepkilerle karşılaşılırken günümüzde aynı akım basite alınabilmektedir.

Ortaya çıktığı dönemin sanat dünyasını, sonrasında oluşan modern sanat mecrasını ve günümüzü etkileyen önemli sanat akımlarından biri de Art Nouveau akımıdır. Her akımın kendine göre özgün olan bir yapısı olduğu herkesçe bilinmekle birlikte akımların birbirine birçok benzerlik taşıdığı da aşikârdır. Ancak Art Nouveau akımı için bu benzerliklerin ya da önceki akımları taklit etmenin oldukça sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu akım ortaya çıktığı döneme yeni bir anlayış getirmekle kalmamış ve sonraki dönemlerde de kendinden her zaman söz ettirebilecek bir felsefe, teknik ve kavram bütünlüğü ortaya koymuştur. Günümüzde de akımın güncelliğinden bahsetmek mümkündür Bu çalışmada; Art Nouveau akımı çeşitli yönleri ile alınarak, akımın 21. yüzyıl sanat anlayışı içinde değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Art Nouveau'nın Oluşum Süreci

Akım farklı ülkelerde farklı isimlerle anıldı. Akımın Fransa'daki adı *Art Nouveau*, İspanya'da *Modernista*, Almanya'da *Jugendstil*, Belçika'da *Stile des Ving*t, İtalya'da *Stile Inglese*, *Stile Liberty* ve *Stile Floreale*, Avusturya'da ise *Secessionstil* veya *Wiener Secession*'dir (Aslanoğlu, 1982; Krausse, 2005).

Art Nouveau sanat dünyasının yeni arayışlar içinde olduğu bir dönemde ortaya çıktı. Bazı sanat tarihçilerine göre 19. yüzyılın özellikle son çeyreği sanat bakımından oldukça karışıktır. Karşılıklı etkileşimler ve tepkiler aynı sanatçıyı akımlar arasında seçim yapmaya itmiştir. Bunun en belirgin sebebi kısa aralıklarla yeni görüşlerin ortaya atılmasıdır. Her yeniliğin birileri tarafından bir şekilde ilgi görmesi de bunu desteklemiştir. Hem bilim hem de toplum hayatında sürekli değişen değerler sanat hayatına da yansımış oldu. Birçok sanatçı kendini dünyaya kabul ettirinceye kadar her akımla ilgilenmeyi denedi, her yenilikle, her tarzla ilgilendi. Gombrich (1999) bu dönemi şöyle anlatmaktadır:

Yüzeyden bakıldığında, 19. yüzyılın sonu büyük bir refah, hatta bir hoşnutluk dönemi olarak görünüyordu. Ama kendilerini toplum dışına itilmiş hisseden sanatçı ve yazarların, toplumun beğendiği sanatın amaç ve yöntemlerine karşı

duyduğu hoşnutsuzluk giderek artıyordu. Eleştirilerinin en kolay hedefi, mimari oldu. Bina yapımı anlamsız bir rutine, basmakalıp bir iş haline dönüşmüştü. Hızla genişleyen kentlerde bulunan blokların, fabrikaların ve kamu binalarının, kendi işlevleriyle hiçbir ilişkisi olmayan bir üslup karmaşası sergilediklerini görmüştük. Çoğu zaman sanki mühendisler, önce işlevsel gereksinimleri karşılayacak bir yapı inşa ediyorlar, sonra da cepheye biraz “*sanat*” serpiştirmek için “tarihsel üslupların bulunduğu örnek kitaplarından aldıkları süsleri kullanıyorlardı, işin garibi, çoğu mimarın böyle bir yöntemle bu kadar uzun süre yetinmiş olmasıdır. Halk, kolonlar, gömme ayaklar, kornişler ve silmeler istiyordu, mimarlar da onlara istediklerini veriyordu. Fakat 19. yüzyılın sonlarına doğru, giderek daha çok sayıda kimse bu modanın saçmalığının farkına varmaya başladı. Özellikle İngiltere’de, eleştirmenler ve sanatçılar, sanayi devrimi sonucu el sanatlarında görülen gerilemeden büyük bir üzüntü duyuyorlar ve bir zamanlar belirli bir anlamı ve kendince soyluluğu olmuş süslemelerin, artık makineler tarafından yapılan ucuz ve adi kopyalarından nefret ediyorlardı.

Art Nouveau birçok farklı sanatçıyı bir araya getirdi. Akım birçok sanatçının birleştiği bir teknik sayılabilir. En tanınmış sanatçılardan biri Aubrey Beardsley’dir. Özellikle bu sanatçının tüm dünya sanatçılarına etkisi oldu. Nabi ressamlarıyla Pont-Aven Okulu mensupları, hatta bir kısım Fauve’lar ve bu arada Matisse, açıkça bu akımın izlerini gösterirler (Güvemli, 2007). O dönemde farklı akımlarda yer alan ressamların eserlerinde Art Nouveau etkisi olduğu gibi sanatçıların genel üslubunda da aynı etki görülebilmıştır.

Art Nouveau Galerisi’nin açılması ile akımın yayılması hızlandı. Bing adlı tüccar, 1896’da Lapid sokağında Art Nouveau galerisini açtı ve ilk olarak Munch’un eserlerini sergiledi. Akımın en verimli kaynakları Barcelona, Viyana ve Münih’ti. Barcelona’da mimar Gaudi’nin bitki yapraklarıyla bezenmiş binaları Alman ve kuzey üslubunun tesirini açıkça gösteriyordu. Picasso’nun ilk desenleri, Münih’teki Jugend dergisinden ilham alınan isimle yayımlanmaya başlanmıştı. Almanya’nın iki kuvvetli kültür merkezinde, Münih ve Berlin’de bu akım, gelenekçi ve tarihe bağlı sanatla ilgisini kesiyordu (Güvemli, 2007). Aslında Art Nouveau Ortaçağ dönemine duyulan ilgiyi yansıtmak istedi. Avrupa’da ve ABD’de Ortaçağ dönemine duyulan ilgi bu akımın ortaya çıkmasına ön ayak oldu. Ortaçağ katedralleri örnek alan bazı sanatçılar, bir yandan yeni malzemelerle farklı biçimler yaratırken, diğer yandan doğayı yeniden gözlemlemeye koyuldular. Bu akımın temelleri, daha eski dönemlere, simgeci ve romantik resmin uzantılarına, Barok sanatın taşkın biçim anlayışına kadar dayanır.

Art Nouveau iki ayrı evrede gelişti. İki belirgin evre gösterir: İlki, Art Nouveau denince ilk akla gelen çiçekli, kıvrımlı hatların oluşturduğu ilk yılların biçimlenmesidir. Önceleri İngiltere’de görülmüş, özellikle Belçika ve Fransa’da en ilginç örneklerini vermiş, daha geç olarak da Almanya ve İtalya’ya atılmıştır. Çizgilerin düzleştiği, geometrik biçimlenme gösteren sonraki aşaması ise İskoçya’da ve onun etkisiyle de Avusturya’da gelişmiştir (Aslanoğlu 1982). Süsleme tutkusu ve

yüksek fiyat etkisi akımın sonunu hazırladı. Art Nouveau özellikle kumaş, kuyumculuk, mobilya, duvar kâğıdı gibi uygulamalarda etkili olmuştur. Yeni malzemeye yönelen ve tarihselciliği reddederek evrensel bir stil arayışında olan Art Nouveau, organik süslemeler ve fonksiyon arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışırken endüstriye karşı sanat yapıtında kültürel ve sosyal birliği savunarak yüksek sanatsal idealler öne sürmüştür. Fakat bu hareket sonunda, sosyal sınırlamalara takılmış; şehirlerdeki üst düzeyi hedefleyen, oldukça pahalı ve pazara giremeyen bir stil olarak kalmıştır (Sağocak, 2003). Art Nouveau, süslemenin aşırı kullanılmasıyla etkisini kaybetmeye başlamıştır. Başlangıçta süsleme doğanın gözlemlenmesine dayandığı için yeniliğin kaynağı olarak kabul gördü. Yalnız süsleme olayı zamanla aşırı ölçüde kullanılmaya başlandı ve zararlı bir öğe haline geldi. İlk başta hareket ve canlılık kaynağı olan çizgi, aşırı kullanılarak kötü olanı saklama ve gözden kaybettirme aracı haline geldi. Böylece akım, şişirme bir üslup haline geldi, Eğri çizgiler sevimsizleşti. Ayrıntılar gereksiz bir biçimde çoğaldı. Nesneler estetik görünümünü kaybetti. Süsleme düşkünlüğü bir gelenek haline geldi ve bu yüzünden akım yeryüzünden silinmeye başladı. Gerçek ruhunu iyice kaybedince hızla unutuldu (Fırıncı & Zencirci, 2006).

Art Nouveau’da Ülkelere Göre Çeşitlilik

Art Nouveau tüm ülkelerde ortak bir özlemin ifadesi halinde, aynı tarihlerde ortaya çıktığı söylenebilir. Birçok ülkede etkili olmakla birlikte özellikle bazı ülkelerde daha çok ön plana çıkmıştır. Art Nouveau her ülkede farklı bir karakter gösterdi. Genel olarak düşünüldüğünde ortak özelliklere sahip olsa da özelde her ülkenin bölgesel kültürel yapısına göre değişiklikler gösterdi. Bu farklılıklar ülkelere göre aşağıdaki gibi özetlenmeye çalışılmıştır. Bu yeni sanat anlayışı, her ülkede özgün bir karakter göstermiştir. Başka bir deyişle, uluslararası bir hareket olmasına rağmen her ülkede farklı alanlarda farklı tekniklerle sanatı etkilemiştir.

Fransa’da “Art Nouveau” adıyla tanındı. Bu adlandırma “Art Nouveau” adıyla açılmış bir galeriden alındı. Fransa’daki bu akımın oluşumunda Fransız Rokoko üslubu da zemin hazırladı. Genç sanatçıların sanat ve el sanatları çalışmalarını sergilemesi amacıyla açıldı. Devlet salonuna kabul edilmeyen sanatçıların bu akımla ilgilenmeye başlamasıyla hareket güçlendi. Akım zamanla akademi karşıtı bir nitelik kazanmaya başladı. Mimari ve grafik alanlarında etkili oldu. Zamanla günlük hayatın içindeki her nesneyi etkiledi. Dönemin önemli Grafik tasarımcıları bu akımın çiçek motiflerini kolayca benimsedi. Afiş bağımsız bir sanat dalı haline geldi. Mimari alanda birçok yenilik gerçekleşti. Demir yeni bir malzeme kimliği kazandı. Örneğin, metro girişlerinde, yapıların değişik bölümlerinde, günlük yaşam araç ve objelerinde hem fonksiyonel olarak hem de süsleme amaçlı kullanılmaya başlandı. Örneğin, demirin yapı malzemesi olarak kullanılmaya başlamasıyla “Eiffel Kulesi” gibi

mimaride devrim sayılacak eserler ortaya çıktı. Demir yapı dışında süslemede de kullanmaya başlandı. Örneğin Victor Horta'un tasarladığı "Tassel Otel" bu anlayışın ilk örnek binalarındandır. Binada demir açıkça bir süs unsuru olarak fazlaca kullanıldı. Cam ve vitrayın mimaride yoğun kullanılmaya başlandı. Böylece ışığın önem kazanmasıyla pencere, merdiven veya hollerin ön plana çıkarıldığı yeni bir mimari anlayışı doğdu (Ware, 2010).

İngiltere'de "arts and crafts hareketi" olarak bilindi. William Morris'in başlattığı sanat ve zanaatı birleştirme çabasıyla zanaatçılar iş imkânı buldu. Akım birçok sanatçı tarafından benimsendi ve el sanatlarına dayalı bir sanat anlayışı oluştu. El yapımı ürünlerin endüstriyel ürünlere göre pahalı kalması üzerine endüstriye yenik düştü. Çünkü el yapımı ürünler yoksul işçi kesim yerine zengin koleksiyonculardan rağbet gördü. Akımın temsilcilerinden illüstrasyon sanatçısı ve yazar Aubrey Beardsley Thomas Malory'nin "Artur'un Ölümü" adlı kitabını resimledi. Kitapta daha önce görülmemiş şekilde, düşsel, abartılı tasarlanmış insan figürleri ve siyah boyanmış özgün şekiller yer aldı. İllüstrasyonlarda Japon kalıp baskıları ile yeni bir sentez oluşmaya başladı. Akımın örnek eserleri olan illüstrasyonlar The Studio adlı derginin ilk sayısında yayınlandı. Tüm Avrupa'da okunan dergi sayesinde sanat ortamını önemli ölçüde etkiledi. Tasarımcı ve mimar Arthur Mackmurdo "Londra Kiliseleri" adlı kitabın kapağı için çalışma yaptı. Bu çalışma da akımın dekoratif-grafik özelliklerini yansıtan baskı örneklerindendir. Sanatçı, doğal motiflerin dekoratif etkilerini göstermiş oldu (Karagöz, 2007).

Almanya'daki adı "Jugendstil"dir. "Jugend" adlı bir dergi, akım için kullanılan "jugendstil" adının kaynağıdır. Mimar, endüstrici ve yazarların kurduğu "Alman İş Federasyonu", akımın İngiliz örneğini uygulamayı amaçladı. Fakat el yapımı yerine endüstri esas alındı. Ayrıca endüstrideki seri üretime standart getirildi. Böylece az süslemeli ürünler ortaya çıktı. Basitleştirilmiş ve işlevsel tasarımlar ortalıkta gezmeye başladı. Çek asıllı ressam ve dekoratör Alphonse Mucha önemli eserler meydana getirdi. Almanya'da Art Nouveau'nun adı, genç sanat anlamına gelen Jugendstil'dir. Bu stil, adını Otto Eckmann tarafından Münih'te yayımlanan ve bir tipografi olanağı da yaratmış olan "Jugend" gazetesinden alır. Jugendstil'in tesiri Die Brücke ressamları üzerinde de görüldü. 1899'da Berlin bölümü kuruldu. Buraya Liebermann başkanlık ediyordu. Pan dergisi yeni sanatçıların düşüncelerini yayımlamak üzere kurulmuştu. 1895 'ten 1900'e kadar bu dergi Beardsley'in desenlerini, Felix Vallotton'un gravürlerini, Munch'un ofortlarını ve Lautrec'in taşbasmalarını yayımladı. Ama Jugendstil tarzı, asil Viyana'nın kozmopolit çevrelerinde en geniş yayılma alanını buldu. Jugendstil sanatçılarından eserlerinden meydana getirilen ve bu eserleri zaman sırasıyla tertipleyen çok zengin bir sergi, Zürih'teki Kunstgewerbemuseum'da, 1952 Haziran ayından eylül aya kadar açık kalmak üzere hazırlanmıştı (Güvemli, 2007).

Amerika’da “modern style” adıyla benimsendi. İngiltere ve Fransa’da eğitim gören sanatçıların göç etmesiyle akım ABD’de de yaygınlık kazanmaya başladı. Avrupa’dan sipariş edilen ürünler gemilerle ABD’ye taşındı. Bütün ülkelerde esin kaynağı olan Japon etkisi, Amerikan dekoratif sanatlarını da etkisi altına aldı (Rybalko, 2013). Özellikle cam objelerde ve vitraylarda kullanılan ağaç gövdesi, lale ve gonca biçimleri tipik sanat formları arasında yer aldı. Lois Comfort Tiffany bu tarzda lambalar ve camdan süsler üretmiş önemli bir sanatçıdır. Vitray sanatına farklı boyut getirmiş oldu. Will Bradley bu akımın ABD’deki başlangıç noktası açısından önemlidir. Bu sanatçı ABD’de yayın endüstrisi tarafından kabul gören resimli afiş alanında eserler verdi.

Avusturya’da “secession stil” adı kullanıldı. Akımın sanatçıları İngiltere ve Almanya’dan gelen yeni düşünceleri tartıştılar. Bu yüzden Viyana Yaratıcı Sanatçılar Birliği’nden ayrılmalar oldu. Bu başkaldırıyı tetikleyen Gustav Klimt oldu. Diğerleri mimar Joseph Maria Olbrich, Josef Hoffmann ve Koloman Moser olarak sayılabilir. Akım üyeleri, yeni sanatın Fransa ve Almanya’da gelişen çiçek motifli üslubunu benimsediler. Akımın diğer ülkelerdeki gidişatıyla pek ilgilenmediler. Avusturya’daki bu hareketin diğer ülkelerden farkı tutumlarından biri de ciddiyetidir. Çünkü bu sanatçılar daha planlı olarak ve tam anlamıyla sıra dışı bir yaşam biçimi geliştirdiler. Gündelik yaşamda karşılaşılan her nesnenin tam anlamıyla akımın ideal anlayışına göre tasarlanması gerektiği üzerinde önemle durdular. Akımın sanatçıları “Kutsal Bahar” adındaki dergileri aracılığıyla sanat anlayışlarını Viyana’da yaymaya çalıştılar. Josef Hoffmann yönetiminde gelişen uygulamalı sanatlar Viyana’daki resim atölyelerini etkiledi. Oscar Koskoschka’nın yazdığı ve resimlediği şiir kitabı ile “*Düş Kuran Oğlan Çocukları*” adlı resmini yayınladılar. Mimar Wagner’in Viyana Metro su için tasarladığı Karlsplatz İstasyonu ve Joseph Maria Olbrich’in Viyana Secession Binası, akımın Avusturya’daki en tipik mimari eserleridir.

Art Nouveau’nın Sanat Dünyasına Katkıları

Art Nouveau Uzakdoğu sanatından etkilenmiştir ve bu sanat anlayışını önce Avrupa ülkelerine sonra da tüm dünyaya yaymıştır. Özellikle Japon kültürü bu akımın başlamasında etkili olmuştur. Bu dönemde Avrupa ülkelerinde açılan Japon sergileri ve fark edilen Japon estampları dikkat çekmiştir. Bazı ülkelerde Japon motifleri özgün albümler halinde basılmıştır. Böylece Uzakdoğu’nun çeşitli ürünlerine ilgi artmıştır. Uzakdoğu ile ilişkiler arttıkça sanatı da daha iyi tanınmaya başladı. Zamanla Batılılar, Uzakdoğu’nun biçimlerindeki ustalığa ve malzemesindeki zenginliğe hayran oldular. Sonrasında ise onların sanat ürünlerine ilgi duymaya başladılar. Daha önceki bazı akımlar gibi Japon sanatı da, sanatçılara ilham verdi. Yeni yüzyılda sanata şekil vermek isteyen sanatçılar, bu konuda yazılar yazdılar ve tartışmalara giriştiler. Ayrıca dergiler çıkarıp, sergiler açtılar, birlikler ve dernekler kurdular. Dekoratif motiflerde

doğrudan doğru doğadan esinlenen bir yenilenmenin gerçekleştirilmesi gerektiği, bitkisel motiflerin önemini vurguladılar.

Art Nouveau Mimari ağırlıklı bir sanat akımıdır. Daha çok mimaride kullanılmıştır. Başka bir deyişle mimari bir süsleme sanatı olarak görülür. Özellikle de iç mimaride kullanım alanı bulmuştur ve daha etkili olmuştur. Belçikalı mimar Victor Horta'nın kısa sürede başarı kazanan tasarımlarının gerisinde bu düşünce yatıyor olmalıydı. Horta, simetriye önem vermemeyi ve Doğu sanatından hatırladığımız dolambaçlı eğrilerden haz almayı Japonya'dan öğrenmişti. Ama sadece bir taklitçi değildi o. bu eğrileri, modern gereksinimlere de uygun düşen, demir strüktürlere aktarmasını bilmişti, Avrupalı mimarlar, Brunelleschi zamanından beri ilk kez, yepyeni bir üslup kullanma olanağıyla karşı karşıyaydılar. Horta'nın buluşlarının Art Nouveau ile bir tutulmasına şaşmamak gerek. Üslup konusundaki bu bilinçlenme ve Japonva'nın Avrupa'ya girdiği çıkmazdan kurtulmasında yardım edebileceği umudu, yalnızca mimari ile sınırlı değildi (Gombrich, 1999; Muer, 2015).

Art Nouveau akımında sanat kavramı zanaat ile desteklenmeye çalışıldı. Zanaatçılığın uyandırılması ve özendirilmesi yolunda çalışmalar başladı. Gündelik yaşama her zaman uyum sağlayacak ve meslekle güzellik beğenisini geliştirecek bir sanat anlayışı oluşturmak isteniyordu. Sanatçılar, hem makineyle uyumlu olma hem de zanaatçısının varlığını sürdürmesini istediler. Bu dönemde Art Nouvea'yu övmek için "dekoratif" terimi sıkça kullanıldı. Resimler ve baskıların neyi betimlediklerini anlamadan önce, göze hoş gelen bir motif algılanmalıydı. Yavaşça ama emin adımlarla, dekoratif olan şeylere karşı duyulan genel ilgi, sanatta yeni bir yaklaşımın öncülüğünü yaptı. Resim ya da baskı, hoşla giden bir etki yarattığı sürece, konuya bağlı kalmak ya da etkileyici bir olayı betimlemek o kadar da önemli değildi artık (Gombrich, 1999). Art Nouveau sanayiye bağlı bir sanat tarzıdır. Hızla gelişmekte olan sanayi, insanların hayatını birçok yönden etkilediği gibi sanat dünyalarını da etkilemiştir. Ancak burada sanatı ve sanat dünyasını yeni bir anlayış veya akım oluşturacak ölçüde etkilemiştir.

Art Nouveau akımında faydacılık anlayışı benimsendi. Bazı sanatçılara göre güzellik yararlı olanın dışına çıkmamalı anlayışı hâkimdi (Proctor, 2007). John Ruskin ve William Morris gibi kişiler, sanat ve zanaatlarda kapsamlı bir reformun hayalini kuruyorlardı. Onlar, ucuz seri üretimin yerini, dürüst ve anlamlı olan el işçiliğinin almasını istiyorlardı. Yürüttükleri propaganda, seri üretimin ortadan kalkmasını sağlayamazdı elbette, ama insanları bu tür üretimin sorunları konusunda bilinçlendirmeye ve gerçek, sade ve "*ev yapımı*" olana karşı duyulan beğeniye yaymaya yardımcı oldu. Ruskin ve Morris de sanattaki yeniden doğuşun, Ortaçağ koşullarına geri dönülerek sağlanacağını umanlardandı. Ama birçok sanatçı böyle bir şeyin olanaksızlığını anladı. Bu sanatçılar, yeni bir tasarım anlayışı getirecek ve

malzemelerin sunduğu olanakları taze bir bakış açısıyla ele alacak bir “Yeni Sanatın” özelemini çekiyorlardı. Bu yeni sanatın, yani *Art Nouveau*’nun destekçileri 1890’larda bayrak açtı. Mimarlar yeni malzemeler ve yeni süs motifleri ile denemeler yaptılar. İlkel ağaç strüktürlerden gelişen Yu-nan sütun sistemi, Rönesans’tan bu yana mimari süsleme için bir kaynak olmuştur. Garlarda ve sanayi yapılarında, kimsenin fazla dikkatini çekmeden gelişiveren cam ve demir mimarisinin, kendine özgü bir süsleme üslubu oluşturma zamanı gelmemiş miydi artık. Ve eğer batı geleneği, eski yapımların tekniklerine fazla bağlıysa, belki de Doğu, yeni fikirler ve yeni biçimler sunabilirdi (Gombrich, 1999). *Art Nouveau* sanatın tüm alanlarını etkiledi. Mimarlıktan iç süslemeye, objeden resim ve heykele varıncaya kadar sanatın tüm alanlarını etkisi altında tuttu.

Art Nouveau akademik çevrelerce değer görmeyen çalışmaların birçok çevre tarafından değer görmesi ile anti akademik kimlik kazanmıştır. Bu akımı yansıtan dekoratif mobilya ve aksesuar mağazalar ilgi görüyordu. Devlet salonuna kabul edilmeyen sanatçıların da bu tür eşyaların alım satımıyla ilgilenmeye başlamasıyla akım güçlendi. Zamanla bu akım anti-akademik bir nitelik kazanmıştır.

Art Nouveau’nın Görsel Farklılıkları

Art Nouveau yumuşak kıvrak çizgilerin yoğun olduğu süslemeyi on plana çıkarır. Özellikle bitkisel süsleme ön plandadır. Bitkisel süsleme insan ruhunu okşayan narin ve kibar tarzı ile bu anlayışa daha yakındır. Bu yüzden geometrik süslemenin sert ve ölçülü anlayışını burada pek göremeyiz. Dönemin en önemli ressamın eserlerinde bu etkiler görülür. Örneğin, Van Gogh, Seurat, Gauguin ve Vallotton, Lautrec gibi sanatçıların birçok resminde kıvrıntılı çizgilere sıklıkla yer verildi. Ayrıca kenar çizgilerini belirtme olarak bahsedilen tarzın belirgin izleri görülür. *Art Nouveau* süs eşyalarında çok belirgindir. Örneğin mobilya mağazalarında, mücevherlerde, cam eşyasında sıklıkla kullanıldı. Gotik sanatının ciddi ve ağır görünümü etkisini yeni bir stille sürdürdü. *Art Nouveau* demir ve cam süsleyici malzeme olarak sıklıkla kullanılmıştır. Demirin yapı malzemesi olarak kullanılması mimari için önemli bir devrim hareketi olmuştur. Demir örneğin; metro girişlerinde, yapıların değişik bölümlerinde, günlük yaşamın araç ve gereçlerinde hem fonksiyonel hem de süs olarak kullanıldı. *Art Nouveau* sanatçıları, sanatın tüm kollarında gerçek bir yalınlıktan yanaydılar. Bu sanat anlayışı kıvrık biçimleri, dinamik ve hareketli yapısıyla aynı zamanda yalınlığı da beraberinde taşıyordu. Yani tüm sanat alanlarında süslemeye zıt olarak görünse de genelde bir sadelik hâkim oldu.

Art Nouveau sanatçıları ilhamı öncelikle doğada aramışlardır. *Art Nouveau* sanatçıları ilhamı öncelikle doğada aradılar. Özellikle, bitkisel motifler, kadın figürleri ve kıvrılan bükülen çizgiler akımın etkilediği her alanda kullanıldı (Brabazon

& Redhead, 2013). Bitkileri ve hayvanları düzenli kompozisyonlarda kullandılar. Statik bir formda kullanan geleneksel anlayışın doğanın dinamik etkileri aktif hale getirilmeye çalışıldı. Art Nouveau akımında, süslemelerde genellikle bitkisel motiflerin kullanılması çiçeksi bir dili ortaya çıkarmıştır. Art Nouveau zarif dekoratif süslemelerin ön plana çıktığı bir akımdır. Süslemelerde daha çok bitkisel öğeler vardır. Çiçekler veya çiçeksi kıvrımlar ve dalgalanmalar tipik özellikler halini aldı. Kıvrımların ve bitkisel desenlerin her alana yansıdığı görülür. Bu akım sanatçıları arasında genellikle süslemeci öğeler büyük yer tutar. Resimler daha çok dekoratif bir öğe olarak ele alınır. Bazen yapının bir parçası veya tamamlayıcısı olarak ele alınırlar (Orman, 2012).

Art Nouveau döneminde afiş sanatı değişti ve gelişti. Ama bu üslup ki çok haklı olarak 1900 üslubu diye de anılır, daha ziyade hareketli ve canlı çizgilerle afiş sanatını değiştirmiştir, Lautrec'ten başka bilhassa Steinlen, Cheret, Cappiello gibi afişçiler bu tarzda çalıştılar (Güvemli, 2007). Art Nouveau özellikle grafik sanatlarında kendini göstermiştir. Bu dönemde afişler grafik sanatlarının önemli bir kullanım alanı olarak kendini gösterdi. Büyük bir çevreye hitap eden bu tür yapıtlar, toplumun ekonomik ve kültürel yaşam standartlarını yansıtmaları bakımından da önemlidir. Bu akıma bağlı sanatçıların süslemeye yönelik tutkuları açık biçimde görülmektedir.

Art Nouveau sanatçıları sis ve loşluğu parlak gün ışığına tercih etmişlerdir. Bu akıma bağlı sanatçıları ve yazarları sis ve loşluğu Empresyonist ressamın parlak gün ışığına tercih ettiler. Örneğin, Paris gece hayatından sahneler, dansçılar ve hayat kadınlarından ilham alan grafik çalışmalar ve mimaride bazı eserler bunu kanıtlar niteliktedir. Art Nouveau akımında özellikle heykelde barok etkisi vardır. Heykelde Barok etkisi oldukça belirgindir. Bu dönemdeki heykeller birer anıt karakteri gösterir. Birçoğunun yapılaş amacı da anıt olmasıdır.

Art Nouveau akımında süsleme aracı olarak çıplak kadın figürü kullanılmıştır. Çıplak kadın figürleri, akıcı çizgilere uyum sağlayarak, en vazgeçilmeyen süsleme elemanı haline geldi. Örneğin resimlerde sık kullanılan çiçek motiflerinin yanı sıra dalgın bakışlı, ince yapılı genç kadın figürleri sıklıkla ele alınmıştır. Kadın figürleri bazen asimetrik de olmak üzere daha çok simetrik oluşumlar içinde gösterildi.

Art Nouveau akımında el sanatlarını yayma amacı güdüldüğü açıktır. Art Nouveau akımının el sanatlarını yayma ilkesi 20. yüzyılda endüstriyel tasarımın ekonomik ilkesini oluşturdu. Özellikle el sanatlarının fonksiyonel olması gerekliliği vurgulandı. Onlara göre zaten mimarlıkta da form fonksiyonu izlerdi. Art Nouveau endüstrinin gelişmesine karşı koyamamış ve endüstriye yenilmiştir. Endüstri, yaptığı seri üretimle birlikte ürünleri ucuzlatmıştır. Oysa buna karşılık el yapımı ürünler daha pahalı hale düşmüştür ve halk tarafından ilgi görmemeye başlamıştır.

Art Nouveau döneminde simgeci etkiler de görülür. Art Nouveau akımının çeşitli versiyonlarında simgeci yansımalar ve imajlarında kendi içine kapalı ve uyumlu bir sanat dünyasına duyulan derin bir özlem vardır. Ancak Art Nouveau kendini, dışavurumcu ve simgeci imajlarla kurulan karanlık dünyalara kıyasla, tamamen güzelliğe atfetmiş estetikçi bir sanat akımıdır (Krausse, 2005). Art Nouveau sanatında özellikle resimde simgeci öğeler geniş yer tutar. Özellikle dinsel kökenli olan resimlerde simgeci sanatın derin izleri görülebilir. Ayrıca, reklâm resimlerinde de simgeciliğe önem verilmiştir. Simgecilik, portrelerde ve posterlerde de reklâm amacıyla içice kullanılır.

Art Nouveau akımında genel olarak sanat için sanat görüşü hâkimdi. Art Nouveau akımının sanatçıları, güzellik uğruna çalışmışlar, “sanat için sanat” yapmışlar ve modern sanatın doğmasında öncü olmuşlardır (Krausse, 2005).

Art Nouveau’nın Diğer Akımlarla ve Disiplinlerle Etkileşimi

Art Nouveau sanatçıları kendinden önceki bazı sanatlardan etkilendiler. Endüstriyel kütle üretimine şiddetle karşı çıkan William Morris, endüstrileşmenin kirlilik, düşük kalite gibi olumsuz sonuçlarını gözlemlemiştir. Morris’in arzuladığı, yüksek estetik düzeyde zanaat işi ürünlerdir. Tarihselciliğin dekoratif aşırılığına karşı, doğal süslemeleri, malzemeleri ve net yapısal formları öne sürmüştür. Duvar kâğıdı motiflerinde Morris doğaya ve el işçiliğine dönüşü savunmuştur. Morris’in tasarım uygulamaları Red House ile başlamış bu projeyle birlikte Morris&Co. 1861’de mobilya parçaları, doğal boyanmış giysi, desenli çiniler gibi üretimlerle hayata geçmiştir. Morris ile filozof, sanatçı dostlarının birlikte ortaya koydukları teoriler, 1888’de kurulan “Arts & Crafts” topluluğu gibi sanatsal loncalar için bir model olmuştur. Tarihselciliği reddeden, el işçiliğine dönen, tasarım pratiği içinde sanata ağırlık veren, doğadaki basit, organik formlara yönelen Arts and Crafts hareketi, Art Nouveau ve Bauhaus hareketleri üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Art Nouveau hareketi hem geriye, hem ileriye bakmayı mümkün kılmıştır. Art Nouveau hareketi, organik çiçek ve bitki motiflerini kullanan, asimetrik ve stilize edilmiş, doğal biçimlerin doğadaki büyümeyi temsil ettiğini savunan bir akım olmuştur (Sağocak, 2003). Çıktığı zamana göre tasarım devrimi niteliğinde olan Art Nouveau kendinden önce yaşayan bazı akım veya üslaplardan esinlendiler. Esin kaynakları arasında Rokoko stili, arts and crafts hareketi, ön Raffaellocu resimler, Japon dekoratif tasarımı ve tahta kalıp baskıları sayılabilir.

Art Nouveau geleneksel sanat anlayışına karşı çıkmıştı. Art Nouveau akımı Romantizmle akrabadır (Krausse, 2005). Gelişen teknolojinin etkisiyle ortaya çıkan modern yaşam insanların hayatını büyük ölçüde değiştirdi. Bu değişirme eğilimi günümüzde de devam etmektedir. Sanayinin gücü karşısında hızlı bir değişim yaşayan

insanın geleneksel sanatla devam etmesi artık düşünülemezdi. Art Nouveau sanatçıları Klasizme karşı olmuşlardır. Art Nouveau zamanla Klasizm anlayışını reddetti. Ayrıca akademik sanata karşı çıkarak onun sanatı sınırlama isteğini değiştirmeyi amaçladılar (Polatkan & Özer, 2006).

Art Nouveau değişik akımları ve birçok sanatçıyı etkiledi. Kimi tanınmış sanatçıların afiş ve taşbaskı resimlerinde bu akımın başlatmış olduğu özgür bir estetiğin uzantıları egemendir. Örneğin, Bonnard, Toulouse-Lautrec, Félix Vallotton, Van Rysselberghe gibi sanatçıların yapıtlarında bu etkiler görülebilir.

Art Nouveau döneminin günümüzde hala uzantıları sürmektedir. Günümüzde yaşayan birçok eserde bu akımın izleri yaşamaktadır. Ayrıca yeni yapılan mimari eserlerde ve değişik alanlara ait eserlerde bu akımın etkisini gösteren süslemeci anlayış yaşamaktadır. Mimarlık, iç mekân, endüstri, grafik gibi tüm tasarım sanatlarını kapsayan bir etki görülür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Art Nouveau oluşum süreci olarak bir arayışın ve beklentinin sonunda ortaya çıktı. Her ne kadar sanat dünyasının çoğunlukla beklediği bir akım olsa da her ülkede ya da bölgede farklı adlarla anılmıştır. Art Nouveau'nun dünyaya yayılmasını sağlayan ve onu bir dünya sanatı yapan şey sanat dünyasının yeni arayışlar içinde olduğu bir dönemde ortaya çıkmış olmasıdır. Bu yüzden ki Art Nouveau birçok farklı alandan birçok farklı sanatçıyı bir araya getirdi. Akımın tüm sanatçılar için bir araya getirici karaktere sahip olması için bilinçli ya da kendiliğinden olarak birçok etken bir araya geldi. Örneğin Art Nouveau Galerisi'nin açılması ile akımın yayılmasının hızlandırılması da bunlardan biridir. Bu adlandırma akımın benimsenmesinin de bir göstergesidir.

Art Nouveau akımının ülkelere göre çeşitlilik göstermesi bu akımın özünde benimsenmesi ve bölge kültürüne göre şekillendirilmesi anlamına gelir. Aynı zamanda akımın bölgeler göre esnetilebilecek kadar sağlam bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Çünkü ülkelere göre esneyebilen ve değişebilen özellikler hiçbir zaman akımın üslubunu eritemez ve yok edemez derecededir. Bu durumun enteresan bir sebebi ise aynı tarihlerde veya yakın tarihlerde ortaya çıkmış olmasıdır. Bu yüzden Art Nouveau akımının etkileşim veya taklit edilme sonucunda değil ortak bir özlem sonucunda ortaya çıktığı düşünülebilir. Örneğin, Fransa, İngiltere, Almanya, Amerika ve Avusturya gibi birçok ülkede bağımsız olarak ama benzer özelliklerle ortaya çıktığı görülebilir.

Art Nouveau'nın sanat dünyasına katkıları günümüz değerleri için tartışılabilir olmakla birlikte ortaya çıktığı dönem için getirdiği değerler su götürmez bir gerçektir. Örneğin, Uzakdoğu sanatından etkilenmiş olması ve Japon baskılarına dikkat çekmiş olması birçok sanatçı için ilham kaynağı olmakla birlikte kendisinden sonra gelen birçok çağdaş sanat akımı için de adeta bir hammadde oluşturmuştur. Akım her ne kadar mimari ağırlıklı olsa da neredeyse tüm alanlara yansımaları olmuştur. Ancak akımı günümüze kadar taşıyan daha çok mimari alanda etkili olmasıdır. Mimari eserler birer belge niteliğinde olup akımın ayakta durmasını sağlayan birere payanda niteliğindedir. Art Nouveau'nın ayakta durmasını ve daha uzun yaşamasını sağlayan sebeplerden biri de sanat ile zanaat kavramının bir arada yürümesidir. Bu kavramlar birliği aynı zamanda sanatçıları ve sanat çevrelerini bir araya getirmiştir. Böylece sanat kavramı aynı zamanda faydacılık anlayışını vurgulayarak toplumların tabanına da hitap eder hale gelmiştir. Bütün bu geniş yelpaze içinde böyle bir akımın akademik kurallara bağlı kalmak istediğini söylemek zor görünmektedir.

Art Nouveau sanatı sahip olduğu özgün üslubu ile günümüze kadar gelebilen görsel değerleri çağdaş sanat dünyasına kazandırmıştır. Bu akımla birlikte süsleme bir araç değil amaç haline gelmiştir. Süsleme yüzeysellikten çıkınca sanatçılar derinlemesine araştırmalar yönelmiş, böylece doğayı incelemeye başlamış ve doğanın bir yansıması olan bitkisel motifler boy göstermeye başladı. Bu motifler grafik sanatına farklı bir kimlik kazandırmanın yanı sıra afiş tasarımına da değişik bir tasarım anlayışı getirmiştir. Bu etkiler belki de grafik sanatının günümüzde sahip olduğu önemin etkili bir basamağıdır. Ayrıca Art Nouveau akımı zanaatı sanatla bir düzeyde tutarak ikisinin de bir dayanışma içinde gelişmesini sağlamıştır. Zanaat önemsenerek el sanatlarının da çeşitlenerek günümüzdeki değerini kazanmasına katkıda bulunmuştur denebilir. Akımın önemli bir tavrı da simgeci yaklaşımıdır. Simgeci tutum ondan sonra gelen akımlarda yavaş yavaş kendini belirginleştirerek simgecilik olarak bilinen çağdaş sanat akımına da zemin hazırlamıştır.

KAYNAKLAR

- ASLANOĞLU, İ. (1982). Sanat ve Mimarlıkta Art Nouveau Akım, Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi, (1/3), Ankara: Torunoğlu Ofset Tic. Ltd. şti.
- AYKUT, P. (1992). İstanbul Art Nouveau Mimarisinde Dekoratif Amaçlı Demir Malzeme Kullanımı, İstanbul: İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- BRABAZON, T. & REDHEAD, S. (2013). The British Bauhaus? Jp Hully and an Unwritten History Of British Modernism, Online Journal Of Art And Design, Volume 1, Issue 4 (<http://ojad.emu.edu.tr/articles/14/144.pdf>, 6.11.2015)
- FIRINCI, M. & ZENCİRCİ, D. E. (2006). Gustav Klimt Ve “Beethoven Friz” Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 20: 137-144
- GOMBRICH, E. H. (1999). Sanatın Öyküsü, (Çev. E. Erduran - Ö. Erduran), İstanbul: Remzi Kitabevi
- GÜVEMLİ, Z. (2007). Sanat Tarihi, İstanbul: Varlık Yayınları
- KARAGÖZ, G. (2007). Doğaya Öykünme; Art Nouveau Mimarlığı, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- KRAUSSE, A. C. (2005). Rönesans’tan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü, (Çev: Dilek Zaptıoğlu). İstanbul: Literatür Yayıncılık
- MUER, K. (2015). Primitive Art’ In Henry Van De Velde’s Art Theory at the End of the Nineteenth Century (<http://arthistoriography.files.wordpress.com/2015/06/demuer.pdf>, 19.11.2015)
- ORMAN, Ben. (2012). Art Nouveau & Gaudí: The Way of Nature, JCCC Honors Journal, Volume 4, Issue 1 (<http://scholarspace.jccc.edu/13.11.2015>)
- POLATKAN, A.H. & ÖZER, F. (2006). Art Deco Mimarlığının Kavramsal İçeriği, itüdergisi/a, Cilt:5, Sayı:1, 89-98

- PROCTOR, R. (2007). Selling Art Nouveau in the capital: The Nancy School in Paris, ART ON THE LINE, (3)1 (http://www.bristol.ac.uk/artontheline/journal_20071/articles, 12.11.2015)
- RYBALKO, S. (2013). Japanese Traditional Raiment in the Era of Modernization, Asian Journal of Social Sciences & Humanities, Vol.2. No.1, 260-266
- SAĞOCAK, A. M. (2003). Tasarım Tarihi Endüstri Ürün Tasarımında 250 Yıl. Bursa: Vipaş A.Ş.
- ŞAHİN, H. (2007). Postmodern Sanat, DOI: 10.7816/idi1-01-05-07, www.idildergisi.com (11.11.2015)
- WÄRE, R. (2010). Changing Interpretations of Art Nouveau Architecture in Finland in the First Years of the 20th Century, Art Nouveau & Ecology: International Symposium: Perception of Art Nouveau, <http://www.artnouveau-net.eu/> (11.11.2015)